

YTTRANDE

2021-01-19

Justitiedepartementet

Ju.remissvar@regeringskansliet.se och Ju.L5@regeringskansliet.se

dnr. Ju2020/03640

Ett särskilt hedersbrott (SOU 2020:57)

Riksorganisationen GAPF – Glöm aldrig Pela och Fadime - har fått möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning och lämnar följande yttrande.

8.2 Det finns ett behov av en särskild brottstyp avseende hedersrelaterade gärningar

8.2.1 Behovet av en särskild brottstyp

GAPF instämmer med utredningens ställningstagande att det absolut inte går att underskatta den signalerande effekt som ett särskilt hedersbrott medför. Ett hedersbrott är av vikt både för att förövaren ska förstå samt att offret ska förstå att hedersrelaterat våld och förtryck är något som inte accepteras och tolereras. En särskild hedersbrottstyp torde även ha en positiv effekt på myndigheternas arbete i och med att de får klarare riktlinjer kring hur de ska hantera den hedersrelaterade brottsligheten. Straffansvar ska föreligga för hedersrelaterad brottslighet.

8.3 Ett särskilt hedersbrott införs

8.3.1 Lagstiftningen mot hedersrelaterade gärningar bör omfatta en vidare krets än "närstående"

GAPF instämmer i utredningens förslag att den krets som kan dömas för hedersbrott inte ska begränsas av något närståenderekvisit.

8.3.2 Intresset av att behålla en koppling till de s.k. fridskränkningssbrotten

Även om de som utsätts för hedersvåld kan ha beröringspunkter med dem som utsätts för fridskränkningssbrott så befinner sig offren i olika situationer. För fridskränkningssbrotten handlar det just om närstående, det kan vara en förälder eller en partner som begår den upprepade brottsligheten mot dig. Brottsligheten för fridskränkningssbrotten utövas oftast av en förövare. Inom den hedersrelaterade brottsligheten så begränsas inte gärningsmannaskaran till endast

närstående. Inom den hedersrelaterade brottsligheten har du (oftast) hela ditt nätverk mot dig såsom föräldrar, farbröder, mostrar, kusiner, släktingar, grannar, kompisar etc. Förtrycket kommer inte endast från dem som befinner sig inom samma hem bakom stängda dörrar. Inom hederskontexten uppstår förtrycket i mataffären, på skolan, i förekommande fall i hemlandet etc. Inom fridskränkingsbrotten kommer förtrycket från en och samma källa till skillnad från hederskontexten där den dyker upp i varje hörn vart du än går, ibland hela stadsdelar.

Till skillnad från fridskränkingsbrotten där brottet generellt betraktas som klandervärt av omgivningen, såsom släktingar, grannar och vänner, så betraktas inte hedersvåldet som klandervärt inom gruppen. Som hedersutsatt blir du därför än mer utsatt eftersom även om du ens skulle be någon om hjälp, som inte är den direkta förövaren, så skulle denne med stor sannolikhet klandra ditt beteende, till skillnad från om samma situation skulle uppstå för någon som blir utsatt för ett fridskränkingsbrott. Eftersom det rör sig om helt olika situationer och offren för de olika brotten lever i helt olika verkligheter och har helt olika möjligheter att ta sig ur sin livssituation till exempel med hjälp av närstående, så är det inte heller nödvändigt att dessa olika brott måste följas åt och efterlikna varandra när det kommer till straffvärde. Hedersrelaterad brottslighet bör på grund av dess extremt infångslande natur ses som mer straffvärt i förhållande till fridskränkingsbrotten.

Även om hedersrelaterad brottslighet skulle betraktas som mer klandervärd behöver inte det på något sätt förringa annan typ av brottslighet som begås mot kvinnor eller närstående eftersom det är helt olika situationer.

Det torde snarare vara så att fridskränkingsbrotten inte bör, som utredningen nämnder, "halka efter". Straffvärdet för den typen av brottslighet bör snarare höjas än att straffvärdet för hedersbrotten ska sänkas.

Att göra hedersbrottet som ett fridskränkingsbrott begränsar dess användningsområden för vad hedersrelaterad brottslighet verkligen är.

8.3.3 Hänvisning till den brottskatalog som gäller för de s.k. fridskränkingsbrotten Brottskatalogen i 4 kap. 4a § brottsbalken

Ekonomiskt våld

GAPF anser att det så kallade ekonomiska våldet också ska ingå som ett led i hedersbrottet som i fridskränkingsbrotten. Det ekonomiska våldet används inom hedersrelaterat våld för att begränsa offrets möjligheter att lämna sin situation. Det kan röra sig om att inte få egna medel för att kontakta sjukvården utan att en "förmyndare" ska tillstå offret med ekonomiska medel och tvinga sig att följa med offret exempelvis till gynekologiska undersökningar med mera. Hedersutsatta kan till exempel få lämna ifrån sig sin intjänade lön i syfte att offret inte ska kunna flytta hemifrån, åka

på resor, träffa kompisar etcetera. Det finns även risk för att hedersutsatta blir bestulna på saker som säljs vidare för att offret ska känna sig maktlös och tomhänt och således ytterligare förminsкас som person. Det ekonomiska våldet ska således ingå och på samma vis bör det även ingå i fridskränkingsbrotten då sådana omständigheter även förekommer där.

Det är känt att många kvinnor inte klarar av att lämna sina misshandlande män eftersom de inte skulle klara sig utan honom ekonomiskt och blir således låsta i ett ekonomiskt fängelse i hemmet. Därför bör denna typ av klandervärda beteenden ingå som ett led i bedömningen för att kunna bli dömd för hedersbrott och fridskränkingsbrotten eftersom gärningen görs i syfte att förminsکا offret och minska dennes möjligheter till självbestämmande och frihet.

8.3.4 Rekvisitet avseende heder

GAPF instämmer med utredningens förslag på lydelse avseende definitionen av heder. Det är viktigt med tydlighet och enhetligt för att förstå brottets karaktär.

8.3.5 Straffskala, förhållandet till den nya straffskärpningsgrunden och konkurrensfrågor

GAPF hänvisar till avsnitt 8.3.2. ovan om att det ej är nödvändigt att hedersbrott ska ha samma straffskala som fridskränkingsbrotten då offret för ett hedersbrott befinner sig i en mer utlämnad situation än offret för ett fridskränkingsbrott.

Förhållandet till den nya straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 10 brottsbalken

GAPF har inget att tillägga.

Konkurrensfrågor

GAPF instämmer i utredningens bedömning.

8.3.6. Brottets beteckning samt placering och närmare utformning av den nya bestämmelsen

Brottets beteckning

GAPF instämmer i utredningens förslag.

Bestämmelsens rekvisit

Preskription – Preskriptionen bör vara längre än 10 år och omfatta brottslighet längre tillbaka i tiden. Då hedersbrott är något som kan pågå kontinuerligt under en väldigt lång period, kanske hela delen av den utsattas vuxna liv, så bör preskriptionstiden matchas därefter. Att ha en preskriptionstid på 20 år skulle vara mer proportionerligt i förhållande till brottets allvarliga art.

Åklagarens möjlighet att åberopa icke straffbara gärningar – Nej, det bör inte vara möjligt för en åklagare att åberopa inte straffbara gärningar som bevis för de aktuella gärningarna men sådana bevis måste anses kunna utgöra stödbevisning till det begångna brottet.

Allvarligt skada någons självkänsla –GAPF instämmer i att rekvisiten ska vara normativa.

Bestämmelsens placering och närmare utformning - GAPF instämmer med utredningens förslag om att variant 3 ska användas. Det är som utredningen framhåller mer överskådligt med en fristående bestämmelse och det framhäver även hedersbrottets säregna art och att det inte ska ses som något annat än just ett hedersbrott.

8.3.7 Medverkan

Allmänt om medverkan

GAPF instämmer med utredningen.

Straffvärde vid medverkan

GAPF instämmer med utredningen.

Underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott

GAPF instämmer med utredningen.

8.4 Behovet av ytterligare straffrättsliga lagändringar

8.4.1 Allmänt om behovet av ytterligare lagändringar

GAPF har inget att tillägga.

8.4.2 Olaga tvång (4 kap. 4 § brottsbalken)

GAPF instämmer med utredningen.

8.4.3 Ofredande (4 kap. 7 § brottsbalken)

GAPF instämmer med utredningen.

8.4.4 Möjligheter att bedöma hedersrelaterad kontroll inom ramen för befintliga straffbestämmelser

GAPF instämmer med utredningen att omständigheter som att en familjemedlem "behandlas som luft" eller att en person inte får ha vänner som inte är av samma kön är svåra att komma åt med straffrättslig lagstiftning. GAPF anser dock att sådana omständigheter måste kunna anses vara bevisning eller eventuellt stödbevisning för annan typ av brottslighet som den utsatta blir utsatt för.

8.5 Straffprocessuella frågor

8.5.1 Preskriptionstid

Hedersbrott ska ses på samma sätt som perdurerande brott eftersom hedersbrottet är något som ständigt pågår för den utsatta. Även om ett olaga hot sker vid ett tillfälle så finns rädslan för att samma eller liknande olaga hot ska ske igen eftersom hederskontexten ständigt är runt målsäganden. Offret för en hedersrelaterad kultur är aldrig fri från hedersförtrycket och våldet, även om det inte alltid är ett ständigt pågående brott som begås emot dig som misshandel, hot eller liknande, så fylls resterande tid med andra hedersrelaterade mekanismer som tvingande klädsel, tvingas lämna ifrån sin mobil för att dess innehåll ska kontrolleras med mera. Därav bör hedersbrottet betraktas som perdurerande, eftersom det är ständigt pågående. Om man ser på hedersbrott som perdurerande brott så finns även möjlighet att omfatta all typ av hedersbrott som skett under den utsattas livstid vilket kan sträcka sig så lång tillbaka som småbarnsåren.

Lagstiftaren bör därför åtminstone göra ett undantag och avvika från de klassiska preskriptionsreglerna när det gäller hedersbrott och se brottet som ett perdurerande brott. För även om hedersbrotten är att betraktas som flera begångna gärningar som sker under målsägandens liv vid olika tillfällen beträffande olika saker så har brotten alltid samma mål, att utöva heder. Därav ska brottet betraktas som perdurerande, i alla fall ur preskriptionssynvinkel.

8.5.2 Brottbegångna utomlands

Det nya hedersbrottet är ett svenskt brott oavsett var det begås

GAPF instämmer med utredningen.

Svensk domsrätt föreligger även för gärningar begångna utomlands

GAPF instämmer med utredningen.

9.2 Straffskalor

Straffskalan bör ändras och göras högre.

9.2.2 Vad kan utgöra rationella skäl för en höjning?

Ett höjt straffminimum skulle bättre avspegla brottets allvarliga karaktär.

9.2.3 Kan brottslighetens allvar motivera en höjning?

De risker som framställs kring ett höjande av straffminimum saknar grund och känns lösryckt framtagna.

Det straffminimum som idag finns för fridskränkingsbrotten speglar inte det straffvärde som en serie brottsliga gärningar, som ska vara ägnade att allvarligt skada offrets självkänsla, kan tänkas

ha. Brottsoffrets upplevelse av de kränkningar hen får utstå är inte att betraktas som mindre, och framförallt inte mindre i en samlad bedömning. Den aktuella brottsligheten sätter djupa ärr som offret ofta måste leva med resten av livet. Fokus ska inte ligga på att brottet utgörs av flera lindriga gärningar utan vad dessa lindriga gärningar får för effekt vid en samlad bedömning. Det är ett mönster av gärningar som bryter ner dess offer.

Ett straffvärde på minst ett år torde bättre avspegla brottens svårighetsgrad och en höjning från 9 månader till 1 år är därför önskvärt. Farhågan att domstolar ej skulle komma att tillämpa lagstiftningen på önskvärt sätt, som man påstår skedde då straffvärdet höjdes från 6 månader till 9, saknas det belägg för. Någon liknande höjning med 3 månader torde därför ej heller få den effekt denna gång. Om det finns en farhåga kring att domstolar ej kommer att tillämpa lagen korrekt på grund av dess höjda värde är det snarare ett fel hos domstolarna än hos lagen i sig.

Varför höjningen av straffminimum för aktuella brottstyper skulle vara problematisk i förhållande till övriga brottstyper går heller ej att hitta belägg för.

Det ska även tilläggas att det inte går att jämföra de aktuella brotten med andra brott mot dem som inte är att betraktas som närstående i lagens mening men som ändå står gärningsmannen nära som till exempel en kollega på en arbetsplats eftersom den kollegan har en helt annan möjlighet att värja sig än de som lever i grov frids- och kvinnofridskränkning.

9.2.4 En teknisk lösning om man ändå ska höja minimum

GAPF instämmer med utredningen.

9.3 Straffprocessuella frågor

En sänkt straffskalegräns för inhämtande av rättsintyg m.m. utan målsägandens samtycke

GAPF instämmer med utredningen.

Följdändringar i fråga om skyldighet att vittna

GAPF instämmer med utredningen.

9.3.4 Förbudet mot att beslagta korrespondens mellan närstående

GAPF instämmer med utredningen.

10.2 Utvidgat kontaktförbud med elektronisk övervakning som en förstahandsåtgärd

GAPF instämmer med utredningen.

10.3 Straffskalan för överträdelse av kontaktförbud

GAPF instämmer med utredningen.

10.4 En utvidgad möjlighet att avlägsna en misstänkt gärningsperson från gemensam bostad

10.4.1 Den svenska regleringen är effektiv i ett helhetsperspektiv

Regleringen kring kontaktförbud är bristande i Sverige. Det bör till exempel finnas en bestämmelse i lagen om kontaktförbud som möjliggör ett direkt avlägsnande av en misstänkt gärningsperson från det gemensamma hemmet för att på ett effektivt sätt skydda den utsatta. De verktyg som finns idag om anhållande med mera har visat sig inte vara tillräckliga och det ställs för höga krav på att anhålla en person.

Beviskraven avseende lagen om kontaktförbud bör även sänkas. Intresset av att skydda den utsatta måste väga tyngre än intresset av att ställa upp enormt mycket bevisning för att ett kontaktförbud ens ska gå igenom. Rörelsefriheten för förövarna måste begränsas eftersom de ej klarar av att hantera den rättigheten man i Sverige har om att få röra sig fritt i samhället, med rättigheter kommer skyldigheter.

Handläggningen rörande kontaktförbud bör även den bli mer effektiv och kunna ske snabbare i den utsattas intresse. Det finns inget problem med att hantera rättssäkerheten om det finns tillräckliga resurser för denna typ av brottslighet, vilket det inte finns idag. Rättssäkerheten kan alltid justeras om mer medel skjuts till.

10.4.2 Väsentlighetskravet för meddelande av kontaktförbud avseende gemensam bostad

Väsentlighetskravet bör även slopas i 2 § 3 st. lagen om kontaktförbud, även där med hänsyn till att proportionalitetsbedömningen kan användas i dess ställe. Ordet är idag bara konfunderande och skapar mer osäkerhet än klarhet. I övrigt instämmer GAPF med utredningen.

10.5 Det geografiska området vid särskilt utvidgat kontaktförbud

Det torde finnas en möjlighet att utvidga området som en skyddsvärd person normalt befinner sig i. Om ett särskilt utvidgat kontaktförbud är det yttersta man kan få i ett kontaktförbuds-hänseende borde man kunna utvidga detta eftersom det är den enda möjligheten som finns att tillgå för att ett mer utvidgat område ska kunna tillses den utsatta att kunna befinna sig i. Det måste gå att utvidga området utöver där personen normalt befinner sig eftersom det inom dessa områden är de enda områden som den skyddsvärda personen kan befinna sig utan att känna sig otrygg. Det är mycket lättare för en person att bryta mot kontaktförbud än vad det är för en skyddsvärd person att värja sig

Ett jämställt samhälle fritt från hedersrelaterat våld och förtryck.

från en sådan överträdelse. Om man som brottsoffer endast har en liten del i världen där man, i teorin, med säkerhet ska kunna uppehålla sig i en skyddad atmosfär borde det finnas möjlighet att utvidga detta område utöver mot vart personen ”normalt” befinner sig.

Anders Leckne
Vice ordförande
GAPF